

ПЕДАГОГІЧНІ ТЕХНОЛОГІЇ НАВЧАННЯ У ВИЩІЙ ШКОЛІ В УМОВАХ СУЧАСНИХ ВИКЛИКІВ

PEDAGOGICAL TECHNOLOGIES OF LEARNING IN HIGHER SCHOOL IN THE CONDITIONS OF MODERN CHALLENGES

Стаття присвячена змінам підходу до підготовки фахівців сфери туризму та гостинності у військових та після військових умовах. Зазначено, що з початком повномасштабних військових дій на території України за дистанційною формою навчання закріпилося лідерство. Для дистанційного навчання характерні гнучкість, модульність, економічна ефективність. Впровадження дистанційного навчання у закладах вищої освіти суттєво вплинуло на зміст і принципи викладацької роботи. Підвищення значення самостійної роботи студента, можливості отримання знань з інтернет-джерел та інформаційних платформ, вимагає від викладача уміння мотивувати і організувати аудиторію на освоєння теми.

В першу чергу, війна вплинула на сам зміст контенту навчальних програм, зокрема в галузі туристичної освіти. До навчальних планів профільних ЗВО варто включити тематику туристсько-екскурсійної роботи в умовах воєнного та післявоєнного стану, де слухачів ознайомлять з темами «Туризм і війна», «Післявоєнне відновлення туристичної діяльності», «Відновлення системи туристсько-екскурсійної роботи» (зокрема на прикладах світового та вітчизняного досвіду). Підвищеного значення набувають питання безпеки туризму, які варто врахувати також у предметах, пов'язаних з наданням послуг гостинності.

На території України перспективним є розвиток так званого «темного (dark)» туризму, що являє собою подорожі до місць, які ототожнюються із смертю, сумом, стражданнями. Але такі тури Україною вже нині набувають нового змісту – «Країна незламних». Подібні тури мають розповідати людям про війну, мають стати частиною історичної та культурної пам'яті країни. При створенні подібних маршрутів необхідно враховувати міжнародний досвід у сфері «темного» туризму, використовувати відповідні інструменти, напрацьовані міжнародними науковими інституціями, з урахуванням етичних моментів та з повагою до загиблих та постраждалих.

При здійсненні підготовки фахівців сфери туризму перспективним є використання інноваційних педагогічних технологій, зокрема сучасним методам та засобам освіти: методу проєктів, що дозволяє активізувати відповідальність та формує партнерські стосунки; дискусійного методу навчання в процесі проведення колоквиумів. Використання дистанційної форми навчання, що набула поширення ще з початку пандемії, дозволяє використати ігрові елементи у процесі проведення навчального заняття. Проблемний метод також успішно використовується в умовах форми навчання он-лайн.

Ключові слова: підготовка фахівців туризму, педагогічні технології,

The article is devoted to changes in the approach to the training of specialists in the field of tourism and hospitality under war and post-war conditions. It is noted that with the beginning of full-scale military operations on the territory of Ukraine, the leading role of the distant form of education has been established. Distant learning is characterized by flexibility, modularity, and economic efficiency. The implementation of distant learning in higher education institutions affected significantly the content and principles of teaching. The increased value of the student's independent work, the possibility of obtaining knowledge from Internet resources and information platforms, requires the teacher's ability to motivate and organize the audience for mastering the topic.

First of all, the war influenced the very content of educational programs, particularly in the field of tourism education. The curricula of specialized higher education institutions should refer to the topics within tourism and excursion work relevant to wartime and post-war conditions. Considering the examples of the world and domestic experience such topics as "Tourism and war", "Post-war recovery of tourist activity", "Restoration of the system of tourist and excursion work" are to be introduced to the students. As the issues of tourism security are becoming increasingly important, it should also be taken into account in subjects related to the provision of hospitality services.

On the territory of Ukraine, the development of the so-called "dark tourism" which is travel to places identified with death, sadness, and suffering, is becoming promising. Notably in Ukraine such tours are acquiring a new meaning under the name of "The Land of the Unbreakable". The tours should tell people about the war, and become the part of the country's historical and cultural memory. When creating such routes, it is necessary to consider international experience in the field of "dark tourism", using appropriate tools developed by international scientific institutions, as well as take into account ethical aspects, respecting the dead and victims.

When training specialists in the field of tourism, it is prospective to use innovative pedagogical technologies and modern methods of teaching. In particular, the project method activates responsibility and forms partnership relations, while the discussion method is efficient in conducting colloquia. The use of distant education techniques, which have become widespread since the beginning of the pandemic, allows to use game elements during the educational session. The problem-based method is also successfully used in online education.

Key words: training of tourism specialists, pedagogical technologies,

УДК 378.147

DOI <https://doi.org/10.32782/2663-6085/2022/50.2.18>

Сокол Т.Г.,

канд. пед. наук,
доцент кафедри спеціальних
туристичних дисциплін
Академії праці, соціальних відносин
і туризму

Фастовець О.О.,

канд. пед. наук,
доцент кафедри туризму
Національного університету фізичного
виховання і спорту України

Постановка проблеми у загальному вигляді.

Останні три роки були чи не найтяжчими в історії сучасної української держави. Війна, яка точиться

на території нашої країни, серед інших проблем, висуває серйозні виклики до національної системи вищої освіти. За деякими даними

26 000 українських викладачів виїхали за кордон, частина з них знайшли роботу в новійкраїніпроживання. Через війну 670 000 учнів покинули Україну, значна частина їх почали відвідувати навчальні заклади в країнах Європи та переключились на адаптацію до життя там [1]. Ще в умовах пандемії переважною формою навчання стало дистанційне он-лайн навчання. З початком повномасштабних військових дій на території України за цією формою навчання остаточно закріпилося лідерство. Деякі вчені вважають дистанційне навчання технологією навчання XXI сторіччя, для якої характерні гнучкість, модульність, економічна ефективність, координаційна роль викладача, спеціалізований контроль якості освіти, використання спеціалізованих форм і засобів навчання [2].

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Проблеми дистанційного навчання широко розглядалися в роботах українських вчених Андрусенко Н., Кучеренко Н., Бикова В., Штихно Л., Прибилової В. Також чимало авторів такі, як Дичківська І., Ігнатенко М., Химинець В. зверталися до тематики використання інноваційних педагогічних технологій. Серед них дослідники Розлуцька Г. [2], Єгорова В. та Голубева М. [4] розглядали їх використання у вищій школі. До висвітлення проблем сучасної туристичної освіти останні роки зверталися в своїх статтях Бучко Ж. І., Любіцева О. О., Ткач В., Проценко О., Балабанов Г., Поколодна М., Гункевич М. У дослідженнях Миронова Ю. та Миронової М. значна увага приділялася ролі дистанційного навчання як ефективною форми організації самостійної роботи в процесі підготовки фахівців туризму [5]. Також важливим є внесок Скляра Г., Карпенко Ю., Миронова Д. А. у висвітлення інноваційних методів та технологій викладання в процесі підготовки магістрів з туризму.

Але з початком війни серйозних розвідок змісту і організації навчального процесу в сучасних екстремальних умовах практично не проводилося. Натомість подальший розвиток вищої освіти в сучасних умовах вимагає пошуку інноваційних підходів до змісту і форм навчання як в часи війни, так і після її закінчення.

Метою даної статті є розгляд змін у змісті та організації навчального процесу в закладах туристичної освіти у воєнних та післявоєнних умовах.

Виклад основного матеріалу. В першу чергу, війна вплинула на сам зміст контенту навчальних програм, зокрема в галузі туристичної освіти. Вже зараз до навчальних планів профільних ЗВО варто включити тематику туристсько-екскурсійної роботи в умовах воєнного та післявоєнного стану, де слухачів ознайомлять з темами «Туризм і війна», «Післявоєнне відновлення туристичної діяльності», «Відновлення системи туристсько-екскурсійної роботи» (зокрема на прикладах світового та вітчизняного досвіду). Підвищеного

значення набувають питання безпеки туризму, які варто врахувати також у предметах, пов'язаних з наданням послуг гостинності.

В період післявоєнного відновлення України поряд з традиційними видами туризму, такими як рекреаційний, пізнавальний (екскурсійний), активний туризм, підвищеного значення набуватимуть туризм медичний та інклюзивний, для людей, які отримали фізичні і психологічні травми. Включення цієї тематики до навчальних планів підготовки фахівців туризму має сприяти відновленню та залученню до активного життя людей з фізичними (в т. ч., після поранень) та розумовими вадами, порушеною психікою через стресовий стан (участь у військових діях, перебування на окупованій території тощо) засобами туристсько-екскурсійної роботи.

На території України перспективним є розвиток так званого «темного (dark)» туризму, що являє собою подорожі до місць, які ототожнюються із смертю, сумом, стражданнями. Під час цих турів відвідують кладовища, поховання, здійснюють поїздки до місць катастроф, масової загибелі людей. Зацікавленість у відвіданні об'єктів темного туризму пояснюється бажанням отримати нові емоції, уславити пам'ять загиблих, почуттям патріотизму. «Темний» туризм включає декілька різновидів: тури з відвіданням місць катастроф; танато-туризм, що обумовлює відвідування місць з трагічною історією; містичний туризм, пов'язаний з відвідуванням аномальних місць; некропольний або цвинтарний туризм. Подібні тури мають розповідати людям про війну, мають стати частиною історичної та культурної пам'яті країни. При створенні подібних маршрутів необхідно враховувати міжнародний досвід у сфері «темного» туризму, використовувати відповідні інструменти, напрацьовані міжнародними науковими інституціями з урахуваннями етичних моментів та з повагою до загиблих та постраждалих. Гіди, які будуть залучені для супроводу екскурсантів на подібних маршрутах, повинні мати відповідну підготовку. Так тури «темного» туризму в Україні матиме нове звучання – «Країна незламних». Активно розвиватимуться й інші види туризму, серед яких такі як волонтерський туризм і етичний туризм, нові інноваційні види туризму, появу яких зумовила війна.

Також до навчальних планів підготовки фахівців туризму варто включити предмети, які розкривають тематику відновлення української державності засобами туризму, відновлення пам'яток історії та культури України на туристичному ринку. В першому розкривається, як через функції туризму як соціального явища, сприяти відновленню здоров'я нації, її економічному зростанню, укріпленню політичного іміджу та відновленню культури і екологічного благополуччя. Другий предмет має ґрунтовно знайомити студентів з принципами збереження

пам'яток історії і культури в світі та в Україні, з пам'ятками історії і культури на території України (зокрема, з тими, що входять до списку Світової спадщини ЮНЕСКО) та завданнями і методами їх відновлення після шкоди, нанесеної військовими діями (в т. ч. з використанням світового досвіду).

З іншого боку, впровадження переважно дистанційного навчання у закладах вищої освіти, суттєво впливає на зміст і принципи викладацької роботи, змінюючи саму роль викладача. Зараз, коли підвищується значення самостійної роботи студента, розширюються можливості отримання знань з інтернет-джерел та інформаційних платформ, для викладача важливим стає не просто цікаво і змістовно розкрити тему, а мотивувати і організувати аудиторію на її освоєння, фактично стати для учнів опорою в набутті необхідних компетентностей.

Це особливо необхідно в часи війни, коли мотивація до навчання послаблена невизначеністю ситуації, постійними загрозами, але також має лягти в основу педагогічного процесу після її завершення. І тут ми маємо звернутись до пошуку і впровадження інноваційних педагогічних технологій.

За визначенням ЮНЕСКО педагогічна технологія – це системний метод створення, застосування й визначення всього процесу викладання та засвоєння знань із урахуванням технічних та людських ресурсів та їхньої взаємодії, що ставить своїм завданням оптимізацію форм освіти. Сучасні педагогічні технології включають низку теоретичних та практичних проблем, що стосуються організації та управління навчальним процесом, методів та засобів навчання [3].

Основна увага дослідження приділена сучасним методам та засобам освіти та їх використанню у підготовці майбутніх фахівців туризму. Як зазначають дослідники Єгорова В. і Голубєва М., у більшості випадків метод «Навчання визначається як спосіб взаємопов'язаної діяльності педагогів і тих, хто навчається, для досягнення певних навчально-виховних цілей. Інноваційні педагогічні технології мають доповнити, а, в деяких випадках, замінити традиційні підходи до навчання та виховання» [4].

В умовах сучасної освіти, зокрема і дистанційної, добре себе зарекомендували проблемний метод, дискусійний метод, метод проектів. Так в предметах «Екскурсознавство» («Організація екскурсійної діяльності та надання екскурсійних послуг») студенти розробляють екскурсії і проводять їх віртуально у вигляді презентацій або коротких навчальних фільмів, самостійно вивчають екскурсійний ринок і знайомлять аудиторію навчальної групи з діяльністю суб'єктів цього ринку, знову таки у вигляді підготовлених ними презентацій.

В предметах «Організація туристичної діяльності» та «Туроперейтинг» студенти розробляють проекти туристичних фірм і пакети турів на реально існуючому матеріалі. При цьому віддається перевага внутрішнім турам Україною, в т. ч. турам нових видів туризму.

Використання методу проектів дозволяє реалізувати диференційований, індивідуально-творчий та активно дієвий підходи в навчанні. Проект може мати дослідницький, пошуковий, творчий (креативний), прогностичний, аналітичний, ігровий характер. Як правило проект планується та реалізується студентом або самостійно або в групі. Метод забезпечує сприятливі умови для активізації відповідальності, формування партнерських стосунків.

При дискусійному методі навчання в процесі проведення колоквиумів студенти заздалегідь готуються до дискусій, отримуючи від викладача проблемні питання. Метод взаємонавчання передбачає підготовку проблемних питань самими студентами. Вони задають їх аудиторії для вирішення, попередньо маючи своє рішення цих питань, яке вони в свою чергу озвучують. В даному випадку викладач грає роль головного експерта, оцінюючи і самі питання, і варіанти відповідей.

Серед сучасних методів навчання вже закріпився ігровий. При дистанційній формі навчання, позбавленої повноцінного інтерактивного спілкування, буває важко організувати ділову гру, але використати ігрові елементи у процесі проведення навчального заняття цілком можливо. Натомість, проблемний метод успішно використовується в умовах форми навчання он-лайн.

До переліку навчальних технологій відноситься і технологія портфоліо для вимірювання рівня навчальних досягнень. Дана технологія є прикладом оцінювання, спрямованого на акцентування позитивних освітніх результатів та посилення мотивації студентів щодо навчальної діяльності, переорієнтації з зовнішньої оцінки на самооцінку. Це сприяє формуванню комунікативної, дослідницької та міжкультурної компетентності.

І ще одна проблема, що потребує свого рішення. Війна поставила під сумнів використання російської мови у навчальному процесі. Влада має намір включити викладачів вищої школи в коло осіб, які повинні володіти крім української, також англійською мовою. Але не всі успішні педагоги поки що вільно володіють англійською. Керівникам закладів вищої освіти варто подбати про мовну підготовку своїх кадрів шляхом організації підготовчих курсів інтенсивного навчання англійської. Це є вимогою часу.

Висновки. Отже, можна констатувати, що військові дії вплинули на зміст контенту навчальних програм у сфері туризму. Вважаємо, що вже зараз до початкових планів профільних

ЗВО варто включити тематику туристсько-екскурсійної роботи в умовах воєнного та післявоєнного стану.

В період післявоєнного відновлення України поряд з традиційними видами туризму, такими як рекреаційний, пізнавальний (екскурсійний), активний туризм, підвищеного значення набуватимуть туризм медичний та інклюзивний, для людей, які отримали фізичні і психологічні травми, «темний “dark” туризм. Включення цієї тематики до навчальних планів підготовки фахівців туризму має сприяти відновленню та залученню до активного життя людей з фізичними (в т. ч., після поранень) та розумовими вадами, порушеною психікою через стресовий стан (участь у військових діях, перебування на окупованій території тощо) засобами туристсько-екскурсійної роботи.

При здійсненні підготовки фахівців сфери туризму перспективним є використання інноваційних педагогічних технологій, зокрема сучасних методів та засобів освіти: методу проектів, що дозволяє активізує відповідальність та формує партнерські стосунки; дискусійного методу навчання в процесі проведення колоквиумів. Дистанційна форма навчання, що широко використовується з початку пандемії, дозволяє використати ігрові елементи у процесі проведення навчального заняття. Проблемний метод також

успішно використовується в умовах форми навчання он-лайн.

Особлива увага в подальшому буде приділятися володінню викладачами англійською мовою. Тому, необхідно здійснити заходи, щодо організації підготовчих курсів інтенсивного навчання англійської для освітян.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Навчатись завжди: як зміниться українська освіта після війни. URL: <https://mind.ua> > openmind > 20242872-navchatis-zavz
2. Розлуцька Г. М. Інноваційні технології в педагогічному процесі вищої школи. URL: <https://dspace.uzhnu.edu.ua> > jsui > handle > lib
3. Енциклопедія педагогічних технологій та інновацій / Автор-укладач Н. П. Наволокова. Х. : Вид. Група «Основа», 2009. 176 с. URL: <https://scholar.google.com.ua/scholar>
4. Єгорова В. В., Голубева М. О. Інноваційні педагогічні технології в сучасному навчально-виховному процесі ВНЗ. URL: <http://ekmair.ukma.edu.ua> > handle
5. Миронов Ю.Б, Миронова М. І. Дистанційне навчання як ефективна форма організації самостійної роботи у процесі підготовки фахівців сфери туризму. Матеріали Міжнародної науково-методичної конференції «Викладання економічних дисциплін в умовах глобалізаційних та інтеграційних перетворень (м. Харків, 1 червня 2018 р.)». Харків : ХНАДУ, 2018. С. 118–120.